Ivo Machar

Peter Mederly, Ján Černecký a kolektiv: Katalóg ekosystémových služieb Slovenska

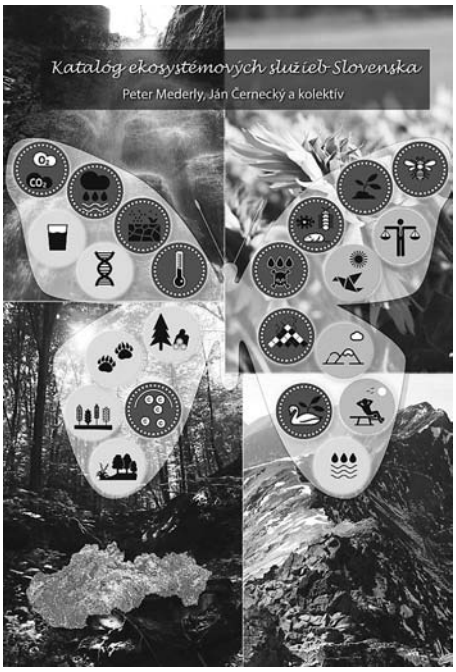

Na konci minulého století se v ekologii zdálo, že termínu ekosystém začíná zvonit hrana. Avšak zavedení a rychlé rozšíření konceptu ekosystémových služeb na přelomu milénia vedlo k obrovské renesanci ekosystémové ekologie, která od té doby zažívá celosvětový boom. Raketový vzestup vědeckého zájmu o ekosystémové služby ukazuje např. analýza počtu vědeckých článků indexovaných v databázi Scopus s tímto termínem v názvu, abstraktu nebo klíčových slovech (Costanza a kol. 2017). Do r. 2000 vyšlo jen 150 článků, v dubnu 2017 počet stoupl na 17 tisíc a do konce r. 2018 jich bylo už 23 880. Ekosystémové služby (podobně jako termín biodiverzita) se začínají prosazovat také v politické sféře při formulaci národních i celosvětových environmentálních strategií (jako tzv. Aichi cíle pro biodiverzitu vycházející z Konvence o biologické rozmanitosti). Praktické uplatňování ekosystémových služeb přináší do vědního oboru ekosystémové ekologie důležité zpětné vazby a – což není zanedbatelné – i společenskou poptávku po rozvoji tohoto oboru. Tento trend lze považovat za nesmírně důležitý, protože nezastupitelná role ekosystémové ekologie jako teoretického základu pro řešení klíčových environmentálních problémů našeho světa je očividná – zejména pro strategie adaptačního managementu ekosystémů v kontextu klimatických změn.

Rozvoj ekosystémových služeb přináší do ekologie ještě jeden velmi důležitý impulz – důraz na multidisciplinární přístup, který je nezbytný pro hodnocení ekosystémových služeb a rozšiřuje jejich chápání do nadstavbové podoby tzv. přírodního kapitálu (viz např. TEEB 2010 – The Economics of Ecosystems and Biodiversity). Vznikají mezinárodní odborné platformy spojující univerzity a výzkumné instituce s cílem prosadit ekosystémové služby do rozhodovací praxe (např. Ecosystem Services Partnership nebo Natural Capital Project). Hodnocení služeb přitom v těchto platformách není chápáno jako cíl, nýbrž jako pragmatický nástroj k ocenění reálného příspěvku přírody k lidskému blahobytu.

Autorský kolektiv 17 slovenských krajinných ekologů v letošním roce (2019) připravil unikátní monografickou publikaci ve formě „katalogu“ ekosystémových služeb poskytovaných krajinou na území Slovenské republiky. Publikace v rozsahu 215 stran a ve formální podobě vědecké monografie představuje celkem 18 konkrétních ekosystémových služeb Slovenska. Autoři záměrně vybrali ty služby, které byly předmětem známého miléniového hodnocení ekosystémů planety Země (MAE 2005).

Úvodní část katalogu velice přehledným (tedy srovnávacím) způsobem představuje základní klasifikační systémy ekosystémových služeb, které se ve světové literatuře používají. Poskytuje také přehled metod a softwarových nástrojů pro jejich hodnocení. Všechny prezentované údaje se vztahují k r. 2018. Tím se úvodní část monografie stává aktuálním informačním vodítkem pro zájemce o prvotní orientaci v problematice. Text se může hodit např. studentům, kteří potřebují získat o této oblasti rychlé a přehledné informace. Bohužel zde však chybějí zmínky o tzv. odvrácené straně ekosystémových služeb (v literatuře někdy uváděné pod pojmem ecosystem disservices). Příroda totiž nefunguje jen jako zdroj pozitivních benefitů pro lidskou společnost, jak by mohlo nepřesně vyplývat z povrchního vnímání konceptu ekosystémových služeb. Když si z příjemné letní procházky v lese přineseme domů i přisáté klíště, naše vnímání pozitivního efektu kulturní ekosystémové služby lesa dostane trhliny.

Přístup autorů k prezentaci a zhodnocení jednotlivých ekosystémových služeb (ES) je založen na zajímavém a originálním přístupu, který je v katalogu jednotně uplatněn pro všechny hodnocené služby. Kapacitu krajiny hodnotili pro poskytování ES na relativní stupnici od nuly (minimální vhodnost území k poskytování ES) po 100 (maximální vhodnost). Při hodnocení jednotlivých služeb využili 41 různých datových mapových vrstev v měřítkách 1 : 10 000 až 1 : 25 000, což je při národní úrovni hodnocení mimořádně detailní vhled do krajiny. Hlavní obsahovou část monografie tvoří velmi precizní a skutečně katalogové zpracování ES. Každá konkrétní služba je nejdříve v textu definována a podrobněji charakterizována. Poté je (pro každou!) zpracován přehled metod používaných k jejímu hodnocení. Následuje komentovaný přehled hlavních typů krajiny, které danou ES na Slovensku poskytují. Navazující oddíl stručně analyzuje její význam z hlediska ochrany přírody a krajiny v národním měřítku. Poslední oddíl textu k příslušné ES potom hodnotí kapacitu krajiny Slovenska pro poskytování této služby, s podporou grafické vizualizace situace na celém území Slovenska. Přestože mapy mají – vzhledem k formátu – poměrně malou rozlišovací úroveň, pro základní orientaci čtenáře postačují.

Katalog je velmi zdařilé dílo, kterým se krajinná ekologie na Slovensku dostala o několik dlouhých kroků před tu českou. Autoři sami skromně charakterizují svou publikaci jako „úvod do ďalšej etapy podrobného a aplikovaného hodnotenia ES na Slovensku“ (str. 35). Přejme slovenským kolegům, aby v blízké budoucnosti na vydání tohoto díla skutečně navázalo podrobnější hodnocení ekosystémových služeb Slovenska. Krásná slovenská příroda by si to určitě zasloužila.

1 Lišejníky jako důležité bioindikátory kvality lesních ekosystémů a ekosystémové služby P2 – produkce biomasy dřeva, tedy jedné z hlavních ekosystémových služeb lesa.
Foto J. Černecký

Dvě velmi příjemné zprávy na úplný závěr: Katalóg ekosystémových služieb Slovenska je volně dostupný na internetu (http://www.sopsr.sk/natura/dokumenty/Katalog-ES.pdf) a v současnosti autoři připravují vydání v angličtině.

Použitá literatura uvedena na webové stránce Živy.

Štátna ochrana prírody SR, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Ústav krajinnej ekológie SAV, 2019

© Nakladatelství Academia, SSČ AV ČR, v. v. i., 2019. Přetisk článků včetně obrázků se výslovně zapovídá. Veškerá práva včetně práva reprodukce jsou vyhrazena.